



WANPRAKTIJKEN BIJ TRANSNATIONALE ADOPTIE

4. RAPPORT STAKEHOLDERSBEVRAGING WERKVELD

van dr. Julia Villanueva O'Driscoll, dr. Yana Jaspers & Prof. dr.
Jenneke Christiaens

Addendum 9/9/2021 - Rapport Stakeholdersbevraging Werkveld

Rekening houdend met de compactheid van het Vlaams adoptielandschap en om de anonimiteit optimaal te willen waarborgen, werd er oorspronkelijk gekozen om in het rapport niet verder te specificeren met wie de gesprekken werden afgenomen. Nadat het eindrapport van het expertenpanel en de verschillende deelrapporten op donderdag 2 september 2021 publiekelijk werden gemaakt, rijzen er echter veel vragen over welke stakeholders uit het werkveld effectief werden betrokken. Om die reden wordt er alsnog een geanonimiseerd overzicht toegevoegd (zie bijlage B: overzicht stakeholders werkveld anoniem).

Inhoudsopgave

INLEIDING	4
1. METHODOLOGIE	4
1.1. DE (INTERVIEW)GESPREKKEN	4
1.2. RESPONDENTEN.....	5
1.3. ANALYSE	5
2. RESULTATEN	5
2.1. WANPRAKTIJKEN	6
2.2. GEVOLGEN VAN TRANSNATIONALE ADOPTIE.....	11
2.2.1. GEVOLGEN ALGEMEEN	11
2.2.2. GEVOLGEN BIJ WANPRAKTIJKEN	13
2.3. UITEENLOPENDE DISCOURSEN ROND ADOPTIE EN WANPRAKTIJKEN	15
2.4. WETGEVING.....	19
2.5. AANDACHTSPUNTEN BINNEN HET ADOPTIELANDSCHAP	21
2.6. AANBEVELINGEN.....	25
3. CONCLUSIE	27
4. BIJKOMENDE BEMERKINGEN EN VERDER ONDERZOEK	29
REFERENTIES	31
BIJLAGE	32
BIJLAGE A: TOPICS INTERVIEWGESPREK MET STAKEHOLDERS	32
BIJLAGE B: OVERZICHT STAKEHOLDERS WERKVELD ANONIEM	33

INLEIDING

Dit rapport brengt een overzicht van de voornaamste bevindingen uit de bevraging van stakeholders uit het werkveld betrokken in het transnationaal adoptielandschap in Vlaanderen. De bevindingen worden gestructureerd rond zeven grote thema's:

- (1) wanpraktijken,
- (2) de gevolgen van transnationale adoptie,
- (3) de gevolgen van wanpraktijken,
- (4) uiteenlopende discoursen,
- (5) wetgeving,
- (6) aandachtspunten,
- (7) aanbevelingen.

1. Methodologie

Er werden gesprekken gevoerd met 16 stakeholders uit het Vlaams adoptielandschap, met als doel de ervaringen van verschillende stakeholders met transnationale adoptie in kaart te brengen.

1.1. De (interview)gesprekken

Door middel van diepte-interviews met stakeholders, die betrokken zijn of waren bij het Vlaams adoptieveld, werd er gepoogd een zo integratief mogelijk beeld te schetsen van de complexe transnationale adoptiepraktijk in Vlaanderen. Diepte-interviews bieden de mogelijkheid om inzicht te verwerven in de ervaringen van respondenten rond een bepaald thema (Kvale, 2009). De interviews verliepen semi-gestructureerd, wat de respondenten ruimte gaf om eigen thema's in te brengen. De interviewer bracht bepaalde vragen aan, maar de geïnterviewde kreeg de vrijheid het interview mee te sturen naar gelang hij/zij dit van belang achtte (Kvale, 2009). Deze methode liet ons toe een brede waaier aan stakeholders te bevragen omtrent dezelfde thema's, elk vanuit hun eigen ervaringen en kijk op het adoptielandschap. De gesprekken werden gevoerd op basis van een topiclijst (zie bijlage) betreffende de ervaren knelpunten in de adoptiepraktijk, de evolutie ervan doorheen de tijd, de impact van wanpraktijken, en de voornaamste verantwoordelijken en belanghebbenden. Maar er was ook aandacht voor positieve ervaringen of zogenaamde good practices, en aandachtspunten en aanbevelingen voor de toekomst. Via deze methodiek wilden we geen exhaustieve of gedetailleerde

lijst van wanpraktijken te bekomen, maar eerder exploratief inzichten te verwerven in de ervaringen van betrokkenen in het werkveld betreffende (wanpraktijken bij) transnationale adoptie.

1.2. Respondenten

Er werd een lijst opgesteld van mogelijke relevante actoren in het Vlaams adoptielandschap bestaande uit

- (1) personen werkzaam bij adoptiediensten,
- (2) diensten voor maatschappelijk onderzoek,
- (3) personen werkzaam in de nazorg,
- (4) beleidsorganen van de Vlaamse overheid,
- (5) beleidsorganen van de federale overheid,
- (6) vrijwillig betrokkenen.

We stuurden een uitnodiging (21 in totaal) voor een gesprek per e-mail op. Niet iedereen ging op deze uitnodiging in, door tijdsgebrek, of omdat ze niet bereid waren mee te werken aan het onderzoek. Omwille van de anonimiteit, specificeren we niet verder met wie de gesprekken werden afgenomen. In totaal namen 16 respondenten deel aan deze stakeholdersbevraging, in de periode november 2020 - januari 2021.

1.3. Analyse

We voerden een thematische analyse (Braun & Clarke, 2006) door op transcripties van de interviewgesprekken aan de hand van MAXQDA2020 software. Bij een thematische analyse worden thema's systematisch geïdentificeerd en georganiseerd, waardoor een patroon aan betekenissen doorheen de verschillende interviewgesprekken zichtbaar wordt. Elk interviewgesprek werd afzonderlijk geanalyseerd, waarbij de gebruikte codeboom doorlopend werd bijgewerkt en uitgebreid.

Daarenboven werden nieuw toegevoegde codes steeds afgetoetst bij reeds geanalyseerde interviews. Onderstaande resultaten brengen een overzicht van de belangrijkste thema's die aan bod kwamen doorheen de 16 interviewgesprekken.

2. Resultaten

Het Vlaamse adoptielandschap typeert zich als compact maar complex en op bepaalde niveaus ook verdeeld. De respondenten waren allen stakeholders binnen het 'kleine' Vlaams adoptielandschap, maar bekleedden elk verschillende en uiteenlopende rollen. Bijgevolg hadden ze verschillende referentiekaders vanwaaruit ze over hun ervaringen spraken. Vanuit de analyse van de

interviewgesprekken zullen volgende topics verder in de diepte worden besproken: wanpraktijken, gevolgen van transnationale adoptie en gevolgen van wanpraktijken, uiteenlopende discoursen, wetgeving, aandachtspunten en aanbevelingen volgens de stakeholders uit het adoptielandschap.

2.1. Wanpraktijken¹

Een belangrijke doelstelling van dit onderzoek was om de perceptie van wanpraktijken bij transnationale adoptie vanuit het adoptielandschap zelf te kaderen. Wanpraktijken kwamen als gevolg hiervan als thema veelvuldig aan bod tijdens de interviewgesprekken.

Er werd door verschillende respondenten vermeld dat het moeilijk is om een 'correcte' en veilige adoptiesamenwerking op te zetten in landen waar kinder- en mensenrechten worden geschonden, waar de burgerlijke administratie anders verloopt dan in Vlaanderen (bijvoorbeeld geen geboorteaktes), of er andere waarden en normen betreffende adoptie bestaan (bijvoorbeeld LGBTQ+² adoptieouders, of adoptie an sich). Zo gaf de lokale overheid in sommige landen zelf aan dat ze geen controle had op de betrouwbaarheid van tussenpersonen. Uit de interviews bleek dat de Vlaamse en Belgische overheid de nodige controle trachten uit te voeren, maar dat zowel op niveau van de eerste ouders, het kinddossier als op het niveau van adoptiegezinnen niet alles volledig controleerbaar is. Zo gaan gezinnen bijvoorbeeld door een screening, maar hoe het er zal aan toegaan eens het kind er effectief is, valt niet te voorspellen of is niet op voorhand controleerbaar.

Aanbeveling: Er is nood aan transculturele samenwerking, waarbij rekening wordt gehouden met de lokale betekenisgeving van adoptie en opvang van een kind. Daarnaast is er ook nood aan meer uitgebouwde nazorg.

Hoewel er met de interviews niet werd getracht om tot een exhaustieve lijst van de bestaande wanpraktijken te komen, verkregen we van de respondenten veel voorbeelden van wanpraktijken die ze doorheen hun carrière zijn tegengekomen. Hieronder worden enkele voorbeelden opgelijst van wanpraktijken die in de gesprekken door de respondenten werden vermeld.

¹ Zoals reeds vermeld, is dit geen weergave van een exhaustieve of gedetailleerde lijst van wanpraktijken. Respondenten brachten hun kijk op wanpraktijken doorheen hun werkervaring in het adoptielandschap. Zij werden hier niet in verhoord naar details van data, exacte namen, locaties, frequenties, dossiers enz. Sommigen werkten nauw samen met betrokkenen en waren dus meer rechtstreeks getuige van wanpraktijken, anderen kwamen hier onrechtstreeks mee in contact via o.a. dossiers of verhalen. Voor een exhaustieve en gedetailleerde weergave van wanpraktijken, dient grootschalig en bijkomend onderzoek te gebeuren, eventueel verbonden aan een juridisch onderzoek.

² Deze afkorting staat voor Lesbian, Gay, Bisexual, Transgender, Queer en andere. In veel landen kunnen koppels van hetzelfde geslacht niet adopteren. Uit een studie van RedLetterDays blijkt dat slechts 16% van de landen wereldwijd (27 van de 169 landen) adoptie door koppels van hetzelfde geslacht toelaat, voor Europa is dit 16 van de 51 landen. Voor meer info zie: <https://www.redletterdays.co.uk/born-every-minute>.

Een eerste groep voorbeelden betrof het misleiden van de eerste ouders door o.a. omzetting van de gewone adoptie naar een volle adoptie zonder toestemming van de eerste ouders; ontvoering van kinderen bij hun eerste ouders; aan de eerste ouders vertellen dat hun baby overleden is terwijl dit niet het geval was; actief ompraten van eerste ouders om in te stemmen met adoptie; eerste ouders ompraten tot adoptie door aan te geven dat het maar om een tijdelijke plaatsing zou gaan waarbij het kind zou gaan studeren in het buitenland om daarna terug te keren; betalen van eerste moeders om een kind te baren en af te staan.

Er werd ook specifiek een link gelegd met het koloniale verleden van België, waarbij soms (problematiese) zaken in adoptieprocedures zouden aanvaard zijn bij bepaalde landen vanuit een 'koloniaal schuldgevoel', maar er werd ook gewag gemaakt van wanpraktijken waarbij witte koloniale kinderen die ze in Congo verwekt hadden ('metissen'), meenamen naar België zonder toestemming van de moeder.

Vervolgens werden voorbeelden aangehaald betreffende wanpraktijken verbonden aan de kinddossiers: onvolledige dossiers; vervalste medische dossiers en vervalste geboorteaktes (al dan niet tegen betaling); verkeerde informatie over eerste ouders (bijvoorbeeld dat ouders overleden zouden zijn, terwijl dit niet het geval was); broers/zussen die uit elkaar werden gehaald en apart werden geadopteerd zonder dat hier iets van in het adoptiedossier stond; of omgekeerd, kinderen die als *siblings* werden geadopteerd maar naderhand niet verwant bleken; kinderen die tijdens het adoptieproces werden gewisseld; het gebruik van een ander kindprofiel dan het kind dat daadwerkelijk werd geadopteerd; en ten slotte kinderen die omwille van verschillende redenen niet adoptabel bleken, maar toch geadopteerd werden.

Er werd ook aangehaald hoe bij humanitaire rampen kinderen ter adoptie werden opgegeven zonder dat er een duidelijk onderzoek werd gedaan naar hun identiteit, achtergrond en andere bestaande opvangmogelijkheden (bij familie of in de gemeenschap). Andere voorbeelden betroffen baby's die maar een paar weken oud waren, waarbij er geen sociaal onderzoek gebeurde binnen het eerste gezin, of de adoptie van een gekend kind, waarbij niet duidelijk was in welke omstandigheden de eerste ouders initieel afstand deden van hun kind. Sommige respondenten vermeldden dat er een grotere kans op wanpraktijken was bij zelfstandige adopties in het verleden (zonder de bemiddeling van een adoptiedienst), waar geen voorbereiding, ondersteuning of centrale controle op was. Tegenwoordig is dergelijke vorm van zelfstandige adoptie echter niet meer mogelijk en gebeuren deze

adopties onder supervisie van het VCA en enkel mits er door VCA een kanaal-onderzoek gebeurde in het herkomstland.³

Voorbeelden van wanpraktijken verbonden aan de adoptieouders situeerden zich op twee niveaus. Langs de ene kant ging het over wanpraktijken door de adoptieouders na de adoptieprocedure, anderzijds over wanpraktijken tijdens de adoptieprocedure.

Voorbeelden van wanpraktijken door adoptieouders na de adoptie gingen veelal over misbruik binnen het adoptiegezin (fysiek, mentaal, seksueel), psychosociale moeilijkheden binnen het adoptiegezin (bijvoorbeeld onvoldoende voorbereiding, vaardigheden of ondersteuning binnen het gezin om om te gaan met moeilijkheden die zich voordoen), een gebrek aan openheid rond de adoptie, waarbij adoptiekinderen er niet van op de hoogte waren dat ze geadopteerd werden met zware gevolgen voor het kind. Meer recent blijkt hier wel meer aandacht voor te zijn in de voorbereiding van de adoptiegezinnen.

Noot: Hoewel dit niet gaat om wanpraktijken in de juridische zin, namelijk rechtstreeks gelinkt aan adoptieprocedures, maar eerder om individueel gedrag, bespreken we dit hier omdat respondenten dit aanhaalden in kader van wanpraktijken en omdat dit volgens respondenten mede verbonden is aan de screeningsprocedures en een tekort aan opvolging van gezinnen na plaatsing van een kind.

Tijdens de adoptieprocedure betroffen wanpraktijken vooral de hoge bedragen die door adoptieouders moesten betaald worden, zonder transparantie over de kosten of het verloop van hun proces. Dit werd vermeld als (veel)voorkomend probleem in het verleden, maar ook in het heden blijkt er gebrek te zijn aan transparantie naar kandidaat-adoptieouders toe over de precieze besteding van de financiële middelen in kader van een adoptieprocedure.

Er werd aangegeven dat respondenten onder (ethische) wanpraktijken ook verstonden: de 'selectiecriteria' die kandidaat-adoptieouders konden opgeven (bijvoorbeeld geslacht, huidskleur, leeftijd, medische toestand, ...). Dit kwam volgens respondenten niet steeds overeen met de geldende anti-discriminatie wetgeving, noch met hun idee van de ethische normen rond adoptie.

Er werd niet specifiek gevraagd naar frequentie van praktijken en welke landen precies betrokken waren bij wanpraktijken, maar landen die doorheen de verschillende gesprekken werden benoemd, waren: China, Colombia, Congo, Ethiopië, Frankrijk, Guatemala, Haïti, India, Kazachstan, Nepal, Oeganda, Roemenië, Rwanda, Sri Lanka, en de Verenigde Staten van Amerika.

³ Zie <https://www.kindengezin.be/adoptie/ik-wil-adopteren/een-ongekend-kind/zelfstandige-adoptie/>

Knelpunten met betrekking tot wanpraktijken

De knelpunten die hier worden besproken, zijn de door respondenten vermelde risicofactoren verbonden aan wanpraktijken. Zo kwamen de volgende financiële knelpunten aan bod: verschillende respondenten geven aan dat het financiële aspect van adoptie an sich een risico op – of de draaimotor van – wanpraktijken inhoudt. Hier werd als voorbeeld gegeven dat sommige wees-huizen afhankelijk zijn van het adoptiegeld voor hun voortbestaan en de zorg voor de achter-gebleven kinderen. Aangezien het weeshuis geld binnenhaalt per geadopteerd kind, brengt dit een bepaalde druk met zich mee om voldoende ‘adoptabele’ kinderen te voorzien.

Daarnaast roept het eerdergenoemde gebrek aan transparantie omtrent de inbreng en precieze besteding van het geld van kandidaat-adoptieouders vragen op. Een bijkomend aspect hier is dat kandidaat-adoptieouders zich in een afhankelijkheidspositie bevinden. Ze voelen niet altijd de ruimte en vrijheid om hier vragen over te stellen uit vrees dat dit hun toekomstige adoptiekansen negatief zou beïnvloeden.

Verschillende diensten kaartten ook aan dat hun werking onder druk staat door de beperkte financiële budgettering. Evenwel werd door sommigen aangehaald dat het geld dat er in België naar adoptie gaat, niet in verhouding staat tot het aantal adopties die er gebeuren en dat het niet even-redig verdeeld wordt volgens de noden (bijvoorbeeld gebrek aan budget voor nazorg, flexibiliteit en druk bij screeningsproces). Een gebrek aan transparantie en efficiëntie betreffende budgettering kan zowel rechtstreeks als onrechtstreeks verbonden zijn aan wanpraktijken.

Aanbeveling: De financiële investering en noden in België grondig onderzoeken.

Verder werden er enkele administratieve knelpunten benoemd. Vanuit België is het zo goed als onmogelijk om 100% zekerheid te hebben over de inhoudelijke correctheid van de kinddossiers. In sommige landen bestaan er daarenboven weinig wettelijke kaders en overheidsstructuren, en is er veel corruptie. Dit zorgt voor een spanningsveld tussen de gepercipieerde nood aan transnationale adoptie in bepaalde landen en de garantie dat de adoptieprocedures correct en veilig verlopen.

Gefragmenteerde bevoegdheden en het gebrek aan gestroomlijnde informatie-uitwisseling tussen verschillende betrokken diensten (bijvoorbeeld adoptiediensten, VCA, FCA, familierechtbank, K&G en DMO) werden hier als pijnpunten benoemd. Anderzijds werd ook aangehaald dat onafhankelijke procedures van belang zijn om o.a. belangenvermenging te vermijden. Dit maakt afstemming en stroomlijning bijzonder complex en niet evident.

Bepaalde instanties staan onder zware werkdruk, waardoor er bijkomend nog een personeels-verloop is, die de werkdruk alleen maar verder verhoogt. Respondenten stipten het belang aan van bundeling of een efficiëntere inzet van expertise van bepaalde personen of diensten (ter preventie van wanpraktijken). De administratieve en communicatieproblemen evenals de hoge werkdruk brengen dit echter in het gedrang.

Knelpunten met betrekking tot adoptie(gezinnen)

Deze knelpunten werden niet rechtstreeks verbonden aan risicofactoren rond wanpraktijken, maar zijn eerder aspecten die volgens respondenten geoptimaliseerd dienen te worden binnen het adoptieproces.

De respondenten benoemden de wachtlijsten van kandidaat-adoptieouders als een belangrijk pijnpunt. Zowel de lange wachttijden, waar doorheen de jaren verschillende strategieën achter schuilden, als de onzekerheid van die wachttijden werden aangekaart. Hoewel kandidaat-adoptieouders er zelf voor kiezen om op de lijst te gaan staan, werd vermeld dat rond die lijsten een gebrek aan transparantie en communicatie heerst. Aangezien de kandidaat-adoptieouders zich in een afhankelijkheidspositie bevinden, durven ze dit dus niet altijd assertief in vraag stellen (zie ook hierboven betreffende hun financiële inbreng).

Aansluitend bij de problematiek rond de adoptiewachtlijsten, werd aangehaald dat er de laatste jaren vooral⁴ nog kinderen met specifieke ondersteuningsbehoeften (*'special needs'*) geadopteerd worden. Dit legt dan weer een druk op de reeds bestaande wachtlijsten binnen het Belgische zorgsysteem (zowel medische als psychosociale zorgnetwerk).

Vanuit het perspectief van de adoptieouders duren de procedures soms zodanig lang, of zijn ze uitzichtloos door o.a. het gebrek aan transparantie, dat adoptieouders afhaken. Hier werd ook aangehaald dat dit mogelijks komt omdat sommige kandidaat-adoptieouders ondertussen zelf zwanger werden. Hierdoor zijn de matchingmogelijkheden (met als centrale vraag: in welk gezin zou dit kind het best aarden?) soms beperkt. Niet alle stakeholders zijn het hier echter over eens. Daarnaast zouden de lange wachttijden voor kandidaat-adoptieouders zwaar wegen. Hier werd vooral

⁴ Volgens gegevens van VCA ging dit tussen 2012 en 2019 om een gemiddelde van 49% van de totale adopties. VCA volgt hierbij als definitie van kinderen met specifieke ondersteuningsbehoeften: (1) *Siblings* (broers en/of zussen); (2) Kinderen met medische problemen; (3) Kinderen met een extra belastende achtergrond en/of gedragsproblemen; (4) Kinderen met een ontwikkelingsstoornis; (5) Oudere kinderen (ouder dan 6 jaar), zie <https://publicaties.vlaanderen.be/view-file/37641>. Volgens de cijfers van HCCH (Hague Conference on private international law) liggen de cijfers van kinderen met *special needs* heel wat lager. In de periode 2012-2019 gaat het volgens hun gegevens om 1,5% van het totale aantal transnationale adopties. Zij hanteren als definitie *'Children with special needs are those who may be suffering from a behaviour disorder or trauma, physically or mentally disabled, older children (usually above 7 years of age), or part of a sibling group.'*, zie <https://assets.hcch.net/docs/1635db46-44ca-4934-aed5-2f4b4d76e2d3.pdf>. Een verklaring voor het grote verschil in beide cijfergegevens is hier niet voor handen.

een gebrek aan efficiëntie van procedures en transparantie (zowel financieel, als wat het verloop van de procedure betreft) genoemd.

2.2. Gevolgen van transnationale adoptie

Wanneer we het hadden over de gevolgen van transnationale adoptie, haalden de stakeholders drie groepen aan: de geadopteerden zelf, de adoptiegezinnen en de eerste ouders – ook wel de ‘adoptiedriehoek’⁵ genoemd. Daarnaast konden de bevindingen onderverdeeld worden in gevolgen van transnationale adoptie in het algemeen en gevolgen specifiek van wanpraktijken.

2.2.1. Gevolgen algemeen

De geadopteerden haalden qua gevolgen en uitdagingen de volgende thema’s aan: complexe identiteitsvorming, verlieservaring, geen aansluiting voelen, geen begrip krijgen voor hun worsteling met adoptie, leven met onbeantwoorde vragen, en discriminatie en racisme (zie ook verder). Al deze thema’s werden benoemd als sluimerend maar terugkerend doorheen verschillende levensfasen. Verder haalden respondenten de adoptieleeftijd aan. Zo werd bijvoorbeeld aangegeven dat hoe jonger de kinderen ten tijde van de adoptie, hoe beter de integratie en hechtingsprocessen in het adoptiegezin verlopen. Hoe ouder de kinderen, hoe zwaarder hun ‘rugzak’ vaak is (trauma’s, leven in armoede, misbruik, ...), maar hoe bewuster ze het adoptieproces kunnen meemaken. Hierin ligt een opportuniteit om hen medezeggenschap te geven in het proces.

Een belangrijk thema dat werd aangehaald, is de – zowel directe als indirecte – (maatschappelijke) discriminatie en racisme verbonden aan transnationale adoptie. De voorbeelden gaan van permanente verbazing over de integratie (bijvoorbeeld taalkennis) van een geadopteerde met een donkere huidskleur, naar verdere moeilijkheden in het schoolsysteem, op de arbeidsmarkt, op de huurmarkt ...

Aanbeveling: Hulp en ondersteuning bij het uitzoeken van het adoptieverhaal, hulp en ondersteuning bij de zoektocht naar eerste familie, lotgenotencontacten verder uitbouwen, laagdrempelig aanbod van adoptiesensitieve psychosociale ondersteuning en brede maatschappelijke sensibilisering omtrent transnationale adoptie en gevolgen ervan.

⁵ Volgens de literatuur (bijvoorbeeld Howell (2006:148)) heeft dit concept van de ‘adoptiedriehoek’ echter zijn beperkingen. Zo maakt het abstractie van de diversiteit van actoren die bij een transnationale adoptieprocedure betrokken zijn en laat het daarenboven uitschijnen dat de machtsverhoudingen en mogelijkheden om over *agency* te beschikken en uit te oefenen tussen de partijen evenredig verdeeld zijn.

In de adoptiegezinnen zorgen lang aanslepende adoptieprocedures in sommige gevallen voor ontwrichting van koppels en gezinnen. Naast lange wachtlijsten worden ook rigoureuze screenings als taxerend omschreven. Maar ook de zware druk in de gezinnen door een kind op te nemen met specifieke ondersteuningsbehoeften, vooral dan op psychosociaal vlak, vergeet veel van adoptiegezinnen. Hier werd geduid op het belang van adequate voorbereiding en nazorg.

Daarnaast is adoptie voor een deel van kandidaat-adoptieouders een optie nadat hun natuurlijke kinderwens jarenlang niet in vervulling is gegaan. Zij hebben al een zware rugzak met verlieservaringen en mogelijke trauma's. In die zin is de adoptieprocedure voor hen alweer een slopende beproeving. De procedure vraagt van hen immers heel wat investering qua financiën, emoties en tijd, zonder garantie op een goede afloop. Kandidaat-adoptieouders hebben nood aan duidelijke informatie over waar ze staan in het proces en vooral over wat ze kunnen verwachten.

Aanbeveling: Open communicatie naar kandidaat-adoptieouders over het adoptieproces. Complete transparantie in het financiële luik zou in de wetgeving verankerd moeten zijn.

Hierbij aansluitend werd een goede matching (en opvolging en nazorg) cruciaal bevonden in functie van de draagkracht van adoptiegezinnen, maar ook van adoptiekinderen zodat ze geen bijkomende verlieservaringen hoeven mee te maken. Zo werd voorgesteld dat er leeftijdsriteria voor adoptieouders (een maximumleeftijd tot wanneer ze mogen adopteren) moeten komen, om de verlieservaring voor adoptiekinderen te beperken.

Er werd weinig gezegd over de gevolgen van adoptie voor eerste ouders/ gezinnen/ gemeenschappen. Een reden die hiervoor werd aangehaald, is de gebrekkige kennis, doordat er geen of nauwelijks contact is met de eerste ouders/ familie/ gemeenschap, en we dus geen zicht hebben op de impact van transnationale adoptie (en wanpraktijken) op hen. Hun perspectief ontbreekt.

Aanbeveling: Belang van onderzoek naar perspectief van eerste ouders, alsook meer aandacht voor hen in het adoptietraject.

2.2.2. Gevolgen bij wanpraktijken

Ook de volledige adoptiedriehoek wordt getroffen door wanpraktijken, van welke aard ook.

Eerste ouders moeten verder leven met het verlies van hun kind, dat vaak ten onrechte uit de gezinscontext werd weggenomen, en in de onwetendheid over hoe het met hun kind gaat, in een ander – onbekend – land.

Adoptieouders worden ouders vanuit hun kinderwens en/of de wens om te zorgen voor een kind. Zij gaan er bij een adoptie van uit dat zij hier goed aan doen. Wanneer er zich in dat adoptieproces wanpraktijken voordoen, moeten ook zij omgaan met de gevolgen ervan voor hun kind en hun gezin. En geadopteerden zelf moeten de rest van hun bestaan leven met een 'wat als'-scenario: omgaan met een leven bij hun (eerste) gezin dat ze hadden kunnen hebben, maar omwille van wanpraktijken hebben gemist, losstaand van het feit of ze het in hun adoptiegezin goed hebben gehad of niet.

Verantwoordelijken voor de wanpraktijken

Respondenten gaven aan dat het moeilijk is om te bepalen wie de verantwoordelijkheid draagt, maar dat het vooral om een gedeelde verantwoordelijkheid gaat. Wie er dan precies allemaal verantwoordelijk is, blijft grotendeels vaag. Heel wat organisaties in landen van herkomst bestaan niet meer en tussenpersonen zijn spoorloos. Daarenboven werd er door de stakeholders aangegeven dat, net door die gedeelde verantwoordelijkheid, niemand zich (volledig) verantwoordelijk acht. Daardoor neemt niemand de verantwoordelijkheid op.

Respondenten wezen erop dat men niet kan verwachten dat instanties in het land van herkomst de wanpraktijken in hun land gaan onderzoeken, vermits dit belangenvermenging is. Er werd aangegeven dat hoewel de wanpraktijken zich misschien voordeden in een land van herkomst, de kanaalmogelijkheden aan de Vlaamse kant werden goedgekeurd, en dat ook daar verantwoordelijkheid ligt. Er werd verder ook uitgelegd dat adoptie een keten is (kandidaat-wensouders voorbereiden, kanalen onderzoeken, matching, opvolging, nazorg...) en dat het belangrijk is om in die keten voor zoveel mogelijk duidelijkheid en transparantie te zorgen.

Enkele respondenten gaven aan dat België de verantwoordelijkheid op zich neemt om kinderen naar hier te halen, en dat België aldus verantwoordelijk is om wanpraktijken te onderzoeken, te veroordelen, en actief tegen te gaan. Als de overheid hier niets mee doet, kan dit volgens bepaalde respondenten als schuldig verzuim worden bestempeld: vanuit het idee dat, als je als overheid iets toelaat en subsidieert, je medeverantwoordelijk bent wanneer het misloopt. Deze visie werd echter niet door alle stakeholders gedeeld.

Noden van geadopteerden

Er is niet zoiets als 'dé transnationale adoptie', en net zozeer hebben alle geadopteerden hun eigen specifieke noden in hun proces. De noden van geadopteerden zijn niet uniform en moeten volgens respondenten dus vooral zorgvuldig en op individueel niveau bekeken worden. Sommige geadopteerden hebben louter nood aan informatie, anderen willen kennismaken met hun eerste ouders, en nog anderen willen een echte band met hun eerste ouders opbouwen. Dit toont aan dat flexibiliteit en aandacht voor de individuele noden van groot belang zijn.

Verder geldt hierbij als belangrijke opmerking dat deze noden niet enkel geadopteerden die wanpraktijken ervaren betreffen, maar ook transnationaal geadopteerden in het algemeen (zie gevolgen van transnationale adoptie).

Verschillende noden die door de bevroegde stakeholders werden aangehaald zijn:

- Actief onderzoek naar wat er is misgelopen en welke wanpraktijken zich hebben voorgedaan.
- Ondersteuning bij de zoektocht van geadopteerden naar hun herkomst: bij *rootsreizen*, ondersteuning bij de gevolgen van de zoektocht en bij de erkenning van het onrecht dat hen en/of hun familie is aangedaan. Hier werd ook geduid op het belang van lotgenotencontact.
- Inzagerecht: geadopteerden hebben vaak veel belang bij het bekomen van meer informatie over hun achtergrond, om de ontbrekende puzzelstukken te vinden. Respondenten geven aan dat sinds het Haags Adoptieverdrag dossiers al een stuk vollediger zijn, maar in oudere dossiers ontbreekt vaak heel wat informatie waar de geadopteerden mee aan de slag zouden kunnen gaan. Daarnaast is toegang verkrijgen tot oudere dossier ook geen evidentie.
- Erkenning: er wordt geduid op het belang van gehoord te worden, het belang van openheid bij alle betrokkenen en het bespreekbaar maken van wat er is fout gelopen (zie verantwoordelijken). Openheid en zeggenschap voor geadopteerden (zowel minderjarig als meerderjarig) is hier cruciaal. Een respondent gaf aan dat inzake publieke erkenning of verontschuldigheden, er ook voorzichtig moet worden omgegaan met het culpabiliseren, stigmatiseren of problematiseren van adoptie in een meer algemene zin. Het probleem dat hieromtrent werd aangehaald is dat indien er details van wanpraktijken aan het licht komen, de geadopteerden mogelijks (gedeeltelijk) antwoorden op hun vragen hebben, maar dat wettelijk strafbare praktijken dan moeilijk zonder gevolgen kunnen blijven.⁶ Dit zorgt ervoor dat men

⁶ Echter, het aan het licht komen van 'strafbare praktijken' wordt op deze manier in verband gebracht met 'culpabiliseren, stigmatiseren of problematiseren'. Maar het aan het licht brengen en bestraffen van strafbare praktijken, kan evenzeer gezien worden als een morele en wettelijke plicht die losstaat van adoptie in een negatief daglicht stellen. De manier waarop beide gekoppeld of 'verward' worden in de adoptiesector, zou kunnen leiden tot een gebrek aan verantwoordelijkheidszin en op die manier geproblematiseerd kunnen worden.

terughoudend kan staan wat betreft het erkennen van en het zich verontschuldigen voor praktijken uit het verleden.

- Nazorg op lange termijn: de gevolgen van adoptie dragen de betrokkenen (geadopteerden, adoptiegezinnen en eerste ouders) levenslang met zich mee, het is niet iets van voorbijgaande aard. Er is nood aan kwalitatief hoogstaande nazorg die langdurig beschikbaar is.
- Adoptiesensitieve hulpverlening: thema's die aan bod kwamen betreffende psychosociale noden hadden vooral te maken met moeilijkheden met zelfwaarde, identiteitsvorming, bestaansrecht, aanvaarding en discriminatie.
- Kinderen met een specifieke ondersteuningsbehoefte: het belang van geschikte hulpverlening, zowel adoptiesensitief, als voor specifieke ontwikkelingsstoornissen (bijvoorbeeld gehechtheidsproblematieken) en medische moeilijkheden.

2.3. Uiteenlopende discoursen rond adoptie en wanpraktijken

De discoursen rond adoptie die voorkwamen in de narratieven van onze respondenten waren erg divers en kenden veel spanningen en tegenstrijdigheden. Adoptie werd op verschillende manieren omschreven: als een juridische transactie, als het helpen van een kind in nood, als liefdadigheids-werk, als een vorm van hulpverlening, als het invullen van een kinderwens, als zorgen voor een kind van iemand anders (zie Pleegzorg en voogdij). De grote gezamenlijke noemer was: '**het belang van het kind**'. De concrete invulling en betekenisgeving hiervan varieerde echter sterk en kwam tot stand vanuit verschillende perspectieven.

Hieronder worden de meest prominente spanningsvelden die in de gesprekken naar voren kwamen opgesomd:

- Recht op een kind ⇔ Een kind dat recht heeft op ouders.
Waar ligt de nood en vanuit welk vertrekpunt start adoptie? (zie Kanaalonderzoek: Waar ligt de nood?) Wat is de vraag en wat is het aanbod? De meeste respondenten gaven aan dat de vraag steeds vanuit de noden van het kind moet vertrekken, en het aanbod steeds vanuit de kandidaat-adoptieouders. Maar het bestaan van wanpraktijken an sich geeft aan dat dit in de praktijk niet steeds zuiver gebeurt.
- Adoptie als (gelegaliseerde) kinderhandel ⇔ Adoptie als een humanitaire daad.
Hierbij rijst de vraag of het belang van het kind gediend wordt met een transnationaal juridisch proces. Adoptie kan gezien worden als (gelegaliseerde) kinderhandel wanneer de transactie vooral gebeurt vanuit de invulling van een kinderwens. Wanneer de visie eerder vertrekt

vanuit het welzijn van het kind, ongeacht de moeilijkheden voor het adoptiegezin, kan het gezien worden als een humanitaire daad.

- Als je geen 100% garantie kan geven op een correct verloop van adoptieprocedure volgens het Haags Verdrag en het Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind (IVRK) dan mag er geen adoptie gebeuren ⇔ We doen er alles aan om een correct verloop te voorzien. 100% garantie kan nooit voorzien worden, dus doen we het met 'zo goed mogelijk'.
- Adoptie vanuit een kinderwens ⇔ Adoptie vanuit een maatschappelijk engagement. De perceptie op adoptie van 'het arme weesje' dat wordt opgevangen door ouders in een ander land met een groot hart, of eerder gezinsvorming, het invullen van een onvervulde kinderwens die hoe dan ook vervuld moet worden.
- Minder adopties als goed nieuws ⇔ minder adopties als slecht nieuws.⁷ Minder adopties kan betekenen dat minder kinderen wereldwijd nood hebben aan adoptie. Anderzijds betekent dit ook dat de kinderwens van minder kandidaat-adoptieouders kan worden ingevuld. Daarnaast werd ook in vraag gesteld wat er dan gebeurt met al die kinderen in nood wereldwijd? Volgens UNICEF zijn er miljoenen kinderen die leven in erbarmelijke situaties en baat zouden hebben bij een gezinsleven. Slechts een deeltje hiervan zou echter 'adoptabel' zijn, maar UNICEF zegt niets over adoptabiliteit⁸ of subsidiariteit. Daarnaast blijkt uit onderzoek dat weeskinderen heel vaak binnen hun eigen context opgevangen kunnen worden, met de nodige ondersteuning, (Cheney & Rotabi, 2017).
- Een kind in een instelling plaatsen is altijd nefaster dan het in een gezinssituatie laten opgroeien, ook al is dat aan de andere kant van de wereld. Elk kind is beter af in een adoptiegezin ⇔ Als de rugzak (medisch, psychosociaal...) van het kind te zwaar is, is het te zwaar voor een gezin om dit te dragen en is het kind niet beter af met adoptie. De kwetsuren en verdere traumatisering bij moeilijkheden die zich in het nieuwe gezin ontwikkelen kunnen namelijk nefaster zijn, dan het leven in een instelling, waar het kind heeft leren functioneren.
- Kind als afgesneden individu ⇔ Kind als deel van een gezin/ familie/ gemeenschap. Geen enkel kind wil abrupt afgesneden worden van zijn biologische ouders, zijn/haar familie, gemeenschap, wortels, geen enkele ouder wil afstand nemen van zijn/haar kind en het kind

⁷ Voor een gedetailleerde bespreking i.v.m. 'adoptiemythologie': zie deelrapport ethisch luik (Withaecx, 2021).

⁸ Adoptabiliteit: een kind zal enkel geadopteerd kunnen worden als het land van herkomst na een grondig onderzoek besluit dat dit in het belang is van dit kind. Iedereen die zijn toestemming moet geven voor adoptie (ouders, instellingen, familieleden, ...) moet dit doen uit vrije wil en moet volledig geïnformeerd zijn over de gevolgen. Subsidiariteit: buitenlandse adoptie is een goede duurzame maatregel voor kinderen die niet kunnen opgroeien in hun gezin van herkomst. Maar het kan enkel overwogen worden als er geen minder ingrijpende oplossingen zijn zoals hulp aan de geboortelouders waardoor zij zelf kunnen voor het kind zorgen, adoptie door familieleden of door adoptieouders in het land van herkomst, enz.

Bron: <https://www.kindengezin.be/adoptie/ik-wil-adopter-en/het-verdrag-van-den-haag/principes/>

liefst zo ver mogelijk weg en nooit meer zien, geen enkele ouder wil een kind dat onrecht wordt aangedaan. Bij transnationale adoptie gaven sommigen aan dat het kind onterecht gezien wordt als een afgesneden individu dat 'verplaatst' kan worden voor zijn/haar eigen welzijn, zonder dat die 'verplaatsing' zware gevolgen heeft voor zijn/haar ontwikkeling.

- Adoptie als breuk met eerste ouders: is dit in strijd met het Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind (IVRK)? Dit stelt namelijk dat elk kind recht heeft om te weten wat zijn/haar afkomst is. Bij transnationale adoptie is dit echter niet altijd het geval (geweest).
- Eerste ouders die hun kind(eren) afstaan: wat een egoïsme, slechte mensen ⇔ Wat een altruïsme. Er komen zowel negatieve oordelen voor over ouders die hun kind afstaan, als bewondering voor het feit dat ze de belangen of het welzijn van hun kind boven hun eigen belangen als ouder stellen.
- Een spanningsveld ook omtrent enerzijds de openheid over wanpraktijken, zowel in het verleden als in het heden, en anderzijds de voorzichtigheid om erover te praten om geen paniek te zaaien bij andere geadopteerden en adoptiegezinnen. Verhalen over wanpraktijken zouden namelijk bij geadopteerden en adoptiegezinnen argwaan wekken en onzekerheid of hun dossier wel correct en wettelijk tot stand kwam.

Belang van het kind versus recht op een kind

Ten slotte, en zoals reeds aangehaald, ligt de klemtoon van alle participanten op 'het belang van het kind'. Echter, er werd ook de vraag gesteld of transnationale adoptie het belang van het kind daadwerkelijk dient, rekening houdend met de gevolgen van adoptie, alsook de risico's (hoe klein ook) op wanpraktijken. Verder gaf men aan dat het gebruik van 'het belang van het kind' als containerbegrip, en soms ook als drogreden of afleidingsmanoeuvre, wordt gebruikt binnen de adoptiediscoursen.

Voor het Haags Adoptieverdrag bestond vooreerst het IVRK. Het belang van het kind (art. 3) staat centraal, en er bestaat niet zoiets als het 'recht op een kind'. Juridisch gezien bestaat er geen recht op het kind, maar heeft een kind wel recht op een gezinsleven. Het belang van de kinderrechten werd door de stakeholders veelvuldig beklemtoond. Dit zou volgens sommige respondenten de voornaamste overweging en zelfs van doorslaggevend belang moeten zijn in beleidsbeslissingen.

Een knelpunt dat hierbij werd gesignaleerd, was dat de druk vanuit de kindervens van de kandidaat-adoptieouders te groot en omvangrijk is. De rechten van het kind moeten stevast boven de kindervens geplaatst worden, en dit is in de praktijk volgens sommige respondenten niet altijd het geval.

Aanbeveling: heldere communicatie vanuit de overheid dat het recht op een kind juridisch gezien niet bestaat. Adoptiebeleid gaat over structuren die families fundamenteel en permanent veranderen. Het is van belang om als overheid de complexiteit van adoptie te duiden.

Impact media op discours

De media is onlosmakelijk verbonden aan de bovenstaande discoursen. Voorbeelden die hier werden aangehaald zijn verhalen van bekende personen zoals Angelina Jolie die o.a. uit Malawi adopteerde terwijl het concept adoptie daar niet zou bestaan. Ook verhalen van andere bekende adoptieouders (van hogere leeftijd): bijvoorbeeld Madonna, Elton John, Sandra Bullock, Charlize Theron,... komen aan bod in de media. Zelfs in de Belgische televisieserie *Thuis* komt het thema adoptie aan bod. Dit brengt volgens respondenten adoptie eenzijdig – vanuit ervaringen van kandidaat-adoptieouders – aan het licht als een goede daad, zonder kritische bevraging van de adoptabiliteit, geschiktheid van de ouders, de impact voor de betrokkenen en de complexiteit van het traject op langere termijn. Ook het perspectief van geadopteerden zelf ontbreekt vaak. De media-aandacht voor het thema zou de kans moeten aangrijpen om aan sensibilisering te doen over de complexiteit van adoptie, waarbij uiteenlopende perspectieven aan bod kunnen komen.

Bepaalde herkomstlanden stopten of beperkten adopties ook omwille van hun imago in de buitenwereld (bijvoorbeeld China, dat bij het organiseren van de Olympische Spelen, een beeld wilde brengen van een land met een positieve ontwikkeling, waar adoptie niet in het plaatje past.)

Verder werd er vermeld dat de media sympathie opwekt voor adoptieouders die lang moeten wachten en een grote kinderwens hebben, en sympathie voor kinderen wereldwijd die in erbarmelijke situaties leven. Thema's omtrent geadopteerden die worstelen met hun identiteit komen hier veel minder aan bod.

Sommige respondenten haalden aan dat transnationale adoptie steeds als negatief wordt bestempeld in de media en dat de positieve verhalen minder of geen aandacht krijgen. Terwijl andere respondenten net aanhaalden dat het belangrijk is de maatschappij te sensibiliseren, of open te communiceren, over wat transnationale adoptie allemaal met zich meebrengt, en dat het positieve beeld van 'goed doen' steeds de bovenhand krijgt. Er werd aangehaald dat de publieke opinie eerder eenstemmig is over adoptie, terwijl adoptie een uiterst complex gegeven is.

Aanbeveling: een brede adoptiesensitiviteit (met extra aandacht voor hulpverleners en familie-rechters), bewustwording van wat adoptie is en wat adoptie doet met een kind.

Open communicatie, openheid

Uit de interviews kwam naar voren dat er eveneens een verschuiving is in de openheid rond adoptie, zowel naar geadopteerden zelf, als naar de buitenwereld toe. Terwijl men er vroeger van uitging dat een kind best zo weinig mogelijk met zijn verleden werd geconfronteerd, en beter niet op de hoogte was van zijn/haar adoptie, wordt tegenwoordig de openheid van adoptie binnen adoptiegezinnen als een belangrijk thema tijdens het voorbereidingstraject aangehaald. Hierbij is het niet enkel van belang dat het kind op de hoogte is, maar ook dat er ruimte is voor het adoptieverhaal en voor het omgaan met de gevolgen ervan (bijvoorbeeld: identiteitszoektocht, systemische discriminatie, racisme). Bij deze openheid hoort ook de openheid van mogelijk (onderhouden van) contact met eerste ouders. Of in ieder geval de ruimte hiervoor, want er werd ook aangehaald dat niet elke geadopteerde hier nood aan heeft.

Dit is verbonden aan het IVRK: het recht om te weten wie je ouders zijn. Volgens respondenten gaat het ook verder. Je hebt niet alleen het recht om je eerste ouders te kennen, maar ook mogelijke broers en zussen. Tegenstrijdigheid tussen de noden van adoptieouders en die van geadopteerden kunnen hier zorgen voor botsende loyaliteiten. Terwijl de eerste ouders/gezin en het adoptiegezin eigenlijk naast elkaar zouden moeten kunnen bestaan.

2.4. Wetgeving

Het regelgevend kader rond adoptie heeft een grote evolutie gekend doorheen de jaren. Wat in de gesprekken duidelijk naar voren kwam, was de moeilijke afstemming tussen het regelgevend kader in België, de overkoepelende internationale regelgeving (zoals het IVRK of het Haags Verdrag) en het regelgevend kader in het land van herkomst.

Het Haags Adoptieverdrag

In de interviews werd het belang en de relevantie van het Haags Adoptieverdrag (1993) door het merendeel van de bevroegde stakeholders erkend. De ratificatie door België van het Haags Verdrag in 2005 had een veel nauwere opvolging en duidelijke omkadering van de adoptiepraktijken als gevolg. Maar ook vóór de ratificatie in 2005 werd er in landen van herkomst al enigszins volgens de principes van het Haags Verdrag gewerkt.

Het feit dat het aantal adopties wereldwijd daalt, werd mede gezien als gevolg van de veranderende adoptiewetgevingen. Herkomstlanden worden steeds strenger, meer en meer landen stoppen zelfs integraal met transnationale adoptie, of zetten het on hold. Door het subsidiariteitsprincipe in het Haags Verdrag worden landen meer gestructureerd op het vlak van jeugdzorg en jeugdhulpverlening,

en wordt erop ingezet kinderen in eigen land en in hun eigen context te plaatsen. Enkel die kinderen die niet in eigen land geplaatst raken vinden dan een plaats in de transnationale adoptieprogramma's. Dit subsidiariteitsprincipe uit het Haags Verdrag heeft dus als gevolg dat veel minder kinderen (transnationaal) adoptabel zijn, wat door de respondenten als positief wordt geëvalueerd. Dit zorgt er echter voor dat de kinderen die wél adoptabel zijn, ouder zijn en een complexer profiel van zorgbehoeften hebben (zie eerder, specifieke ondersteuningsbehoeften).

Hoewel het Haags Adoptieverdrag dus veelal als positief regelgevend kader werd omschreven, kwamen ook de negatieve gevolgen ervan in de gesprekken aan bod. Zo zou de strengheid van de voorwaarden in het verdrag er volgens sommigen voor zorgen dat veel landen adoptie stopzetten wat op zijn beurt ertoe leidt dat weeshuizen voller zitten en dat kinderen op straat terechtkomen, blijvend in problematische gezinscontexten (met misbruik en geweld) leven, onbegeleid moeten opgroeien of zelfs komen te overlijden. Mede door de 'strengere' toepassing van het Haags Verdrag worden kinderen pas veel ouder en met allerlei problematieken als adoptabel verklaard waardoor de effectieve kans op adoptie afneemt. Indien ze alsnog geadopteerd worden, hebben veel adoptiegezinnen nood aan bijkomende ondersteuning en begeleiding die niet altijd meteen voor-handen is. Door andere stakeholders wordt de stopzetting door sommige landen en algemene daling van adopties echter als positief bestempeld.

Het Haags Verdrag kan volgens respondenten ook voor mogelijke risico's zorgen: landen moeten de structuren, de juiste ingesteldheid en de mogelijkheden voorhanden hebben om ermee te kunnen werken. Als dit ontbreekt en ze ratificeren het verdrag toch, betekent dit niet automatisch dat alles goed (en dus zonder wanpraktijken) verloopt. Hier schuilt het gevaar: dat men elkaar moet 'vertrouwen' louter door de ratificatie van het verdrag. Verder is het verdrag en de toepassing ervan open voor interpretatie. Respondenten geven aan dat de grens tussen adoptie en kinderhandel dun is (en blijft), o.a. door het financiële aspect. Er werd geopperd dat wanpraktijken en fraude daardoor quasi onvermijdelijk zijn, maar ook de wachtlijsten en politieke druk die op hun beurt onder de druk van publieke opinie staan spelen hierin een rol.

<p><u>Aanbeveling</u>: Het Haags Verdrag vertalen naar een transcultureel kader dat niet enkel vertrekt vanuit een westers perspectief. Transnationale adoptie dient vanuit transculturele referentiekaders te vertrekken.</p>
--

Samenwerken met landen die het verdrag niet hebben geratificeerd blijft nog steeds mogelijk. Dit zou volgens sommige respondenten ernstig in vraag moeten worden gesteld. Desgevallend ligt de verantwoordelijkheid namelijk bij België om er over te waken dat het proces volledig correct verloopt. Een ander belangrijk vraagstuk dat zich situeert rond het Haags Verdrag is adoptie binnen EU-landen, zoals bijvoorbeeld Portugal of Polen. Adopteren binnen EU-landen is nog steeds mogelijk. Het betreft vooral kinderen met specifieke ondersteuningsbehoeften, en een precaire economische gezinssituatie. De meningen over deze mogelijkheid waren erg verdeeld. Deze adopties werd enerzijds positief en noodzakelijk geacht en anderzijds als een terugdraaiing van de positieve evoluties onder het Haags Verdrag. Binnen de Europese Unie, al bij al een sociale welvaarstaat, valt volgens sommige respondenten het doorsnijden van familiale banden niet goed te keuren. Daarenboven is de economische toestand vaak de drijvende kracht achter deze adopties, wat haaks staat op het Haags Verdrag. Daarin wordt immers gespecificeerd dat armoede geen drijvende factor voor adoptie mag zijn.

2.5. Aandachtspunten binnen het adoptielandschap

Belgische complexiteit

Binnen België zelf wordt veelvuldig de fragmentatie van de wetgeving en het regelgevend kader geduid. De gesplitste bevoegdheden leiden tot erg verschillende procedures afhankelijk van het taalgebied. Het overkoepelde federale orgaan dat controle uitoefent, zorgt op zijn beurt voor interne conflicten tussen Vlaams/federaal of Waals/federaal. De Belgische realiteit is behoorlijk complex in vergelijking met andere landen. Er zijn verschillende overheden bevoegd voor de adoptieprocedure en qua werking zijn er ook verschillen tussen de gemeenschappen. Die fragmentatie van bevoegdheden wordt veelvuldig als complex beschreven door de respondenten en creëert volgens hen moeilijkheden in het administratieve verloop van adopties. Daarnaast werd het uitleggen van deze complexe bevoegdheden in de herkomstlanden ook als een uitdaging omschreven.

<p><u>Aanbeveling</u>: Een heldere afbakening van bevoegdheden en efficiënte stroomlijning van procedures.</p>
--

Fragmentatie van adoptiediensten

De adoptieprocedure wordt omschreven als een complexe keten, een aaneenschakeling van veel verschillende processen. Er zijn ontzettend veel stappen en hierdoor veel plekken waar het proces kan vastlopen, of waar wanpraktijken zich kunnen voordoen. Respondenten gaven aan dat er een

fragmentatie van het landschap en een gebrek aan stroomlijning bestaat, maar anderzijds is het ook nodig dat diensten een onafhankelijke werking hebben, om belangenvermenging te voorkomen.

Er zijn verschillende spelers, de bevoegdheden liggen verspreid en de procedure is erg getrapt. De wisselwerking tussen de adoptiediensten, het Vlaams Centrum voor Adoptie, de Vlaamse Centrale Autoriteit en de federale centrale overheid is ingewikkeld en complex. Als hun onderlinge afstemming niet vlot verloopt, kunnen dingen vastlopen of heel veel tijd vergen. De doorstroom-mogelijkheden van kandidaten werden ook als problematisch omschreven door respondenten. Er zijn lange wachtlijsten, maar toch zouden er soms kinderen niet geplaatst kunnen worden omdat adoptiewensouders niet ver genoeg kunnen doorstromen in de procedure.

De fusie van diensten (bijvoorbeeld de geplande fusie van adoptiediensten in 2023) werd door het merendeel van de stakeholders als positief gezien en creëert opportuniteiten zoals centralisatie en efficiëntie van middelen en expertise. Anderzijds schuilt hier ook het risico op inperkingen waardoor de bestaande diensten onder druk komen te staan. Door de verschillende bevoegdheden en verantwoordelijkheden bestaan er ook uiteenlopende redeneringen over welk kind adoptabel is en hoe de kindtoewijzingen moeten gebeuren. Er is geen eenduidige visie hieromtrent.

Personeelsverloop is een ander knelpunt dat al eerder werd gesignaleerd: wissels van ambtenaren, ministers, sociaal werkers, enz. zorgen telkens voor een nieuwe visie, een nieuwe inwerkperiode, een nieuw beleid. Er is geen standvastigheid in de manier van werken. Dit creëert binnen het adoptielandschap onduidelijkheid voor de betrokken spelers.

Persoonlijke betrokkenheid

Wat ook doorheen de gesprekken aan bod kwam, is dat heel veel mensen die werkzaam zijn in het adoptielandschap een persoonlijke band hebben met het thema. Hetzij vanuit eigen ervaringen met adoptie (bijvoorbeeld als adoptieouders of als geadopteerde), hetzij via vrienden of familie waar geadopteerd werd. Respondenten gaven aan dat dit enerzijds belangrijk is om de complexiteit van adoptie te begrijpen, anderzijds werd ook verteld dat dit veel druk legt vanuit bepaalde referentiekaders (bijvoorbeeld een 'appèl' vanuit een persoonlijk verhaal). Ook belangenvermenging werd hier aangehaald, vermits professionelen in het werkveld financieel afhankelijk zijn van bepaalde werkingen binnen het adoptielandschap.

Druk

Respondenten getuigden dat er op verschillende vlakken druk aanwezig is vanuit verschillende hoeken en uitgeoefend wordt op verschillende betrokkenen. Zo is er de druk om meer kanalen te openen: als

bepaalde landen aangeven dat ze geen bijkomende ontvangende landen nodig hebben, zou daar volgens sommigen bijvoorbeeld geen verder onderzoek mogen gebeuren. Respondenten geven hier het belang van een goede georganiseerde centrale autoriteit (in de herkomstlanden) aan, die de omvang van de vraag goed kan overbrengen. Respondenten geven aan dat wanneer dit niet of minder centraal georganiseerd wordt en er meer tussenpersonen bij betrokken worden, er ook meer financiële winst wordt verwacht en de risico's op wanpraktijken toenemen.

Er blijkt daarnaast ook vanuit de politiek en publieke opinie druk te worden uitgeoefend om voldoende adopties te realiseren. Dit vanuit de idee dat er zoveel kinderen in nood zijn en zoveel wachtende ouders met een onvervulde kinderwens. Hier schuilt echter het gevaar dat ontvangende landen (en hun lijsten van kandidaat-adoptieouders) druk uitoefenen op de herkomstlanden om kinderen ter adoptie beschikbaar te hebben. Respondenten haalden aan dat het niet de bedoeling is dat de vraag van daaruit groeit, maar eerder dat de vraag moet komen vanuit een kind dat nood heeft aan een gezin.

Vorbereiding

Bij de kanaalonderzoeken werd als knelpunt aangehaald dat het onmogelijk is voor de betrokkenen om te controleren of alle informatie uit het herkomstland juist is. Dit valt moeilijk te controleren en ook hier is de noodzaak van onderling vertrouwen een potentieel risico (zie eerder). Niet alles is controleerbaar, dus moet de samenwerking deels op vertrouwen en goede ervaringen gebaseerd zijn. Dat betekent ook dat er voldoende relatieopbouw en -onderhoud nodig is, maar dat ook hier risico's op wanpraktijken niet uit te sluiten zijn.

Daarnaast gaven respondenten aan dat kanaalonderzoek in de verschillende gemeenschappen anders verloopt en niet steeds overeenstemt. In de praktijk betekent dit dat bepaalde kanalen aan de ene kant van de taalgrens niet worden opengesteld en aan de andere kant wel.

<u>Aanbeveling</u> : Meer interregionaal en transnationaal overleg met andere ontvangende landen.

Nazorg

Doorheen de gesprekken kwam aan bod dat nazorg weliswaar een (grote) evolutie heeft doorgemaakt, maar dat volwassen geadopteerden – en ook adolescenten en adoptieouders – meer nazorg nodig hebben. Er werd door sommige respondenten gewezen op een onevenwicht tussen screening en nazorg.

De screening van adoptieouders gebeurt in verschillende stappen en meerdere gesprekken. De nazorg⁹ en opvolging eens de kinderen in België zijn, is echter minder rigoureus gereguleerd, en niet verplicht, tenzij vereist door de wetgeving van het herkomstland. Huisbezoeken zijn dus niet afdwingbaar. Dit maakt dat het al dan niet meegaan in nazorg en nabegeleiding bij de gratie van de adoptieouders ligt. Hier werd de nood aangegeven voor een wettelijke verplichting voor adoptieouders om mee te werken aan nazorg. Verder werd gesuggereerd dat de screening en nazorg behulpzamer en efficiënter zouden zijn voor de verschillende partijen wanneer ze meer ondersteunend en begeleidend zouden zijn, eerder dan controlerend.

Er wordt wel intensief ingezet op adoptieouders screenen en voorbereiden maar men wees daarnaast ook op het belang van het voorbereiden van kinderen (voor zo ver hun leeftijd op het moment van de adoptie het toelaat) en eerste ouders. Eerste ouders blijven in dit proces (en in de regelgeving) onderbelicht en ondervetegenwoordigd.

Aanbeveling: Zowel voor de kinderen zelf, als voor de eerste ouders meer voorbereiding en nazorg voorzien.

Het ondersteuningsaanbod (naast de verplichte nazorg) is niet altijd gemakkelijk te spreiden, mede omdat er geen centrale databank is, waardoor het voor individuele geadopteerden of adoptiegezinnen een moeilijke zoektocht is om geschikte hulpverlening te vinden.

Aanbeveling: Adoptiesensitiviteit aan bod laten komen in opleidingen (hulpverleners, familierechters in kader van geschiktheidsvonnis).

Het afstammingscentrum

Respondenten omschreven de oprichting van het afstammingscentrum als een stap in de goede richting. De inclusie van betrokkenen bij de oprichting ervan wordt veelal positief onthaald. Toch worden er ook bedenkingen geformuleerd rond de capaciteit en de budgetten om aan de talloze vragen tegemoet te komen. De beschikbare middelen worden ontoereikend geacht en staan volgens sommigen niet in verhouding tot de middelen die in eerdere stappen van het adoptietraject

⁹ Na de adoptie zijn er wettelijk twee huisbezoeken voorzien binnen de vijftien maanden na aankomst. Daarna vinden ook gesprekken plaats wanneer de kinderen 7 en 12 jaar zijn, op initiatief van de adoptiediensten. De bijkomende gesprekken en/of activiteiten op die twee leeftijden werden opgestart naar aanleiding van de wijzigingen van het Besluit van de Vlaamse Regering van 22 maart 2013 betreffende het inzagerecht en de bemiddeling bij interlandelijke adoptie, dat in werking trad op 1 september 2019.

(Bron: http://www.ejustice.just.fgov.be/cgi_loi/change_lg_2.pl?language=nl&nm=2019041676&la=N)

beschikbaar zijn. Hoewel het omschreven werd als een uitdaging, is er nood aan een integrale voorbereiding, begeleiding en uitvoering van de zoektocht naar afstammingsbanden.

Binnenlandse adoptie

Bij het bespreken van de context van transnationale adoptie werd door respondenten verwezen naar binnenlandse adoptie, waar de openheid als voorbeeld voor transnationale adopties zou kunnen dienen. Ook hier moet men de adoptiemythologie en het machtsonevenwicht in de adoptiedriehoek in het achterhoofd houden, zodat de beweegredenen van alle directe betrokkenen duidelijk zijn en zo de betrokkenen dichter bij elkaar worden gebracht.

<p><u>Aanbeveling</u>: Uitwisseling, aftoetsing en delen van good practices met binnenlandse adoptie.</p>

Culturele verschillen

Eerder werd reeds aangehaald hoe het Haags Verdrag een westerse insteek heeft en ook in de bredere adoptieprocedure heeft men moeite met het omgaan met interculturele verschillen tussen regelgeving en praktijken in herkomstland en in België. De wisselwerking zou evenwaardig en wederzijds moeten zijn. De perceptie van 'gewenste' of officiële communicatie is niet altijd gelijklopend in herkomstland en ontvangend land. De procedure wordt vooral vanuit westers en eurocentrisch perspectief bekeken. Hier schuilt het risico dat het herkomstland en zijn gebruiken en regelgeving ondergeschikt worden geacht aan die van het ontvangende land.

2.6. Aanbevelingen

Vanuit de gesprekken met de verschillende stakeholders sommen we hier de belangrijkste aanbevelingen betreffende wanpraktijken bij transnationale adoptie op.¹⁰ Een deel van de aanbevelingen zijn van toepassing op wanpraktijken, maar de meerderheid hebben betrekking op transnationale adoptieprocedures in het algemeen, en zijn van belang voor de preventie van wanpraktijken.

WANPRAKTIJKEN – Specifiek

1. **Individuele aanpak** van wanpraktijken en gevolgen ervan.
2. **Druk** blijven uitoefenen op het land van herkomst **voor informatie**, door te blijven vragen naar informatie. Hulp bij **uitzoeken van het adoptieverhaal** en opzoeken van de eerste familie.

¹⁰ Dit zijn aanbevelingen vanuit de gesprekken met de stakeholders. Mogelijk worden sommige van deze aanbevelingen reeds in de praktijk toegepast. Door ze hier aan te brengen benadrukken de stakeholders het belang ervan.

3. Uitbouwen en voorzien van **lotgenotencontact** (voor de verschillende partijen).
4. **Erkenning en gehoor geven aan de wanpraktijken.**

ADOPTIE ALGEMEEN – Preventie wanpraktijken

5. **Centraliseren van diensten en bevoegdheden** die momenteel niet voldoende op elkaar zijn afgestemd (bijvoorbeeld een fusie van de adoptiediensten, Vlaams, federaal, justitie, K&G, CAW...). Dit betekent ook expertise en professionaliteit bundelen; meer efficiënte financiële investeringen en betere stroomlijning tussen diensten (regionaal, federaal, alsook specifieke diensten). Centralisatie i.p.v. fragmentatie.
6. Regelmatig **optimaliseren van werkprocessen**, gezien de evolutie op de andere niveaus. Evaluatie en efficiëntie inbouwen betreffende kosten, communicatie, transparantie, nazorg, opvolging...
7. **Wachlijststop?** Verschillende respondenten geven aan dat het volledige adoptielandschap een herevaluatie en herstructurering nodig heeft om middelen efficiënt te kunnen inzetten, wanpraktijken te voorkomen en een effectieve en efficiënte adoptieprocedure mogelijk te maken.
8. **Samenwerking met binnenlandse adoptie.** Van elkaar leren en uitwisseling, het concept van openheid zoals dat bij binnenlandse adoptie bestaat in de mate van het mogelijke overnemen bij transnationale adoptie.
9. Structurele ontwikkelingsondersteuning uitbouwen naast adoptie. Samenwerken met een beperkt aantal landen waar **ontwikkelingshulp, jeugdzorg en gezinsondersteuning** parallel worden uitgebouwd naast adoptie. Inzetten op het uitbouwen van ondersteuning zonder dat een afhankelijkheidsdynamiek wordt gecreëerd (in tegenstelling tot individuele projectondersteuning waarbij bijvoorbeeld een weeshuis afhankelijk is van de financiële inbreng door voltrokken adopties).
10. Goede samenwerking met **Buitenlandse Zaken** betreffende de relaties met bepaalde landen, uitwisseling met ambassades en consulaten.
11. **Vermijden** dat er **druk** wordt uitgeoefend **op herkomstlanden** om adoptabele kinderen 'aan te leveren'.
12. Begeleiden en ondersteunen van **eerste ouders**.
13. **Kinddossiers** moeten zo volledig mogelijk zijn: de informatie moet duidelijk traceerbaar zijn.
14. **Financiële transacties** via gecontroleerde centrale autoriteiten laten gebeuren, zodat individuele initiatieven (bijvoorbeeld weeshuizen) niet afhankelijk zijn van inkomsten via adoptie. Zonder mogelijkheden van opbod of onderhandse, frauduleuze betalingen.

15. Een goede **voorbereiding, screening en nazorg voor adoptiegezinnen**. Meer individuele ‘op-maat’-voorbereiding en screening van adoptieouders. Opleiden rond sensitief responsief opvoeden, met aandacht voor het adoptiespecifieke van de opvoeding. Handvaten meegeven aan ouders over hoe omgaan met het adoptieverhaal.
Screening en nazorg als ondersteuning voor adoptieouders (i.p.v. controle). Kinderen, adoptieouders, eerste ouders en adoptielandschap als één team i.p.v. als tegenpartijen (ontkrachten van adoptiemythologie).
16. **Transparantie en duidelijkheid (communicatie)** aan adoptieouders betreffende hun financiële inbreng en wachtlijsten.
Transparantie en duidelijkheid (communicatie) aan adoptieouders over wat hen te wachten staat en wat ze mogen verwachten (adoptiekansen en vooruitgang).
17. Praktische en financiële ondersteuning voor DNA-onderzoek bij de **zoektocht** naar de eerste ouders.
18. Als Vlaanderen adoptie toelaat, is het ook verantwoordelijk voor de ondersteuning en de **nazorg**. Voorzien in beschikbare, aanhoudende en laagdrempelige nazorg.
Ondersteuning bij de zoektocht naar gepaste hulp (na-traject adoptie): sociale kaart adoptie-sensitieve hulpverlening. Nazorg moet ook voorzien worden naar eerste ouders toe, want voor hen is het ook een ingrijpend proces.
19. **Adoptie(sensitiviteit)** (net als specifieke thema’s als migratie, racisme) in opleidingen van hulpverlening en familierechters integreren.
20. Brede **sensibilisering** rond transnationale adoptie in de hele maatschappij : bewustwording van wat transnationale adoptie is en wat adoptie doet met een kind, ook wanneer dit gebeurt in de meest optimale omstandigheden. De complexiteit van transnationale adoptie en risico’s op wanpraktijken duiden.

3. Conclusie

Bovenstaande bevindingen bieden een overzicht van wat er leeft bij stakeholders die actief zijn of zijn geweest in het Vlaams adoptielandschap. Voor velen van hen is dit een belangrijk thema, waarbij ze al dan niet persoonlijk betrokken zijn. Hoewel het landschap klein en compact is, bleken het discours en de percepties van de stakeholders erg divers en complex te zijn.

De stakeholders uit het werkveld zijn het er unaniem over eens dat het belang van het kind ten allen tijde voorop dient te staan. Hoe dit belang moet worden ingevuld, is echter minder eenduidig. Hoewel dit onderzoeksrapport wanpraktijken als specifieke focus had, brachten de verschillende gesprekken

aan het licht dat wanpraktijken helaas een risico vormen dat inherent verbonden is met transnationale adoptie. In het verleden was dit een meer courant probleem en zowel in de praktijk als in de wettelijke kaders werd ingezet op veilige transnationale adoptieprocessen. De gesprekken met de stakeholders gaven echter aan dat waterdichtheid niet gegarandeerd kan worden, en transnationaal adoptie een onvolkomen proces is en blijft.

Wanpraktijken die aan bod kwamen betroffen vooral het misleiden van de eerste ouders, fouten of onvolledigheden in de kinddossiers, moeilijkheden in de adoptiegezinnen en onduidelijkheden rond financiële middelen. Bijkomende knelpunten die werden aangehaald waren de wachtlijsten en wachttijden van kandidaat-adoptieouders, de tekorten in de nazorg en de beperkte ondersteuning eens wanpraktijken aan het licht komen.

Het recht van adoptiekinderen om te weten wie hun ouders zijn werd veelvuldig geschonden. Hoewel dit soms decennia oud is, 'verjaart' zo'n schending niet, ook niet op volwassen leeftijd. Geadopteerden hebben nood aan oprechte antwoorden op hun vragen, laagdrempelige toegang tot alle informatie die hun adoptie aanbelangt, de mogelijkheid om op zoek te gaan naar eerste families en praktische en psychologische ondersteuning hierbij, erkenning en adoptiesensitieve hulpverlening. Hoewel de uitdaging er vaak in ligt dat herkomstlanden bereid moeten zijn om mee te werken om tegemoet te komen aan deze noden, onderstreepten de stakeholders dat België (Vlaanderen) als ontvangend land ook een verantwoordelijkheid draagt, voor de kinderen die ze via adoptie in België hebben toegelaten.

Transnationale adoptie aan sich houdt in dat kinderen geconfronteerd worden (zonder medezegenschap) met een ontworteling: uit hun gezin, familie, gemeenschap, gewoonten, land, cultuur... Verschillende stakeholders maakten duidelijk dat dit levenslange gevolgen met zich meebrengt waar de verschillende betrokkenen (eerste ouders, geadopteerden en adoptiegezinnen) geregeld bijkomende ondersteuning bij nodig hebben.

Eerste ouders worden en blijven onderbelicht, zowel in onderzoek als in de praktijk. Bij transnationale adoptie, worden zij mede door de afstand letterlijk onzichtbaar gemaakt.

Geadopteerden worstelen met een identiteitszoektocht, bestaansrecht, gevoelens van verwerping, van nooit goed genoeg te zijn, en een gebrek aan zelfwaarde. Met afgesneden wortels moeten ze in een ander land zien te aarden. In het geval van (ervaren) wanpraktijken komen daar nog een schending van hun rechten en vele onbeantwoorde vragen bovenop. Wanpraktijken die onderbelicht blijven of niet erkend worden, versterken het onrecht dat hen is aangedaan nog meer. Daarnaast

worden geadopteerden al te vaak geconfronteerd met racisme en discriminatie doorheen hun verschillende levensfasen.

Adoptieouders gaan vaak door een langdurig en onzeker traject (parallel of na een langdurig traject van trachten zwanger te worden), hetgeen hun draagkracht als adoptieouders erg onder druk zet. Meer en meer worden ze geconfronteerd met specifieke ondersteuningsbehoeften van hun kinderen. Deze kunnen zowel medisch als psychosociaal van aard en bijkomend uitdagingen met zich meebrengen (zie de wachtlijsten in het Belgische zorgsysteem).

Maatschappelijk is er een gebrek aan inzicht in de gevolgen van transnationale adoptie. Adoptief ouderschap is fundamenteel verschillend van biologisch ouderschap. De ontworteling ten gevolge van transnationale adoptie kan niet onderkend worden. Ook geadopteerden die in de meest optimale omstandigheden terechtkomen, namelijk in zorgende, responsief sensitieve gezinnen, kunnen kampen met o.a. gevoelens van ontworteling, identiteitsvragen en schuldgevoelens. Er werd aangehaald dat hulpverlening buiten het adoptielandschap adoptiesensitiever dient te worden. Zo komen adoptiegerelateerde hulpvragen en bijhorende ondersteuningsbehoeften van betrokkenen in opleidingen amper aan bod, terwijl een adoptiesensitieve insteek wel nodig is.

Verder vraagt transnationale adoptie een transculturele insteek. Het betreft immers een 'overeenkomst' over landen en culturen heen. In de praktijk leeft echter de ervaring dat die veeleer eenzijdig (westers) en ethnocentrisch benaderd wordt. Men dient dus na te gaan of zowel de adoptiepraktijk als de regelgevende kaders (o.a. het Haags Adoptieverdrag) voldoende transcultureel worden georganiseerd en geïmplementeerd.

4. Bijkomende bemerkingen en verder onderzoek

Allereerst toont dit onderzoek aan dat niet enkel wanpraktijken, maar transnationale adoptie op zichzelf levenslange gevolgen met zich meebrengt voor de verschillende betrokkenen. Een groot-schalig onderzoek rond transnationale adoptie in het algemeen en de gevolgen ervan zou betekenisvol zijn. Verder is er nood aan diepgaand transdisciplinair onderzoek (o.a. ook vanuit een juridische insteek) om meer inzicht te krijgen in de aard van wanpraktijken betreffende o.a. prevalentie, frequenties, welke landen, regio's, specifieke betrokkenen en welke periodes verbonden waren aan wanpraktijken. Hierbij komt als (ethische) uitdaging het bevragen van minder-jarigen, waarbij noden en aanbevelingen kunnen aansluiten bij de actuele werking.

Dit onderzoek toont aan dat er vraagtekens bestaan rond de efficiënte financiële investeringen bij transnationale adoptie. Wat gebeurt er met die middelen? Waarom worden ze wel ingezet voor bepaalde facetten (bijvoorbeeld kanaalonderzoek), maar is er geld tekort voor andere facetten (bijvoorbeeld afstamming, *rootsreizen*, nazorg)? Waar liggen de financiële noden en hoe kunnen financiële middelen efficiënter ingezet worden, zonder expertise te verliezen?

Ten slotte botsten we op de afsplitsing met Wallonië. Wanpraktijken binnen transnationale adoptie situeren zich niet uitsluitend in Vlaanderen. De fragmentatie, zoals eerder aangehaald, zorgt ook in dit soort onderzoek voor een onvolledig beeld. Vandaag is transnationale adoptie een materie die in België onder zowel de federale overheid als de gemeenschappen valt. In toekomstig onderzoek raden we dan ook aan om eveneens adopties binnen de Franse en Duitstalige gemeenschappen te betrekken.

REFERENTIES

- Braun, V., & Clarke, V. (2006). Using thematic analysis in psychology. *Qualitative research in psychology, 3*, 77-101.
- Cheney, K. E., & Smith Rotabi, K. (2017). Addicted to orphans. How the global orphan industrial complex jeopardizes local child protection systems. In T. Skelton, C. Harker & K. Hörschelmann (Eds.), *Conflict, violence and peace* (pp. 89-108). Singapore: Springer.
- Howell, S. (2006), *The kinning of foreigners : transnational adoption in a global perspective*. New York: Berghahn Books
- Kvale, S., & Brinkmann, S. (2009). *InterViews. Learning the crafts of qualitative research interviewing*. London: Sage.

BIJLAGE

Bijlage A: Topics interviewgesprek met stakeholders

Doel : In dialoog gaan over transnationale adoptie, grote kaders rond sterktes en zwaktes van adoptie en de evolutie ervan.

- Wat is/was uw rol in adoptieprocessen/adoptielandschap? Hoe lang bent/was u hier in betrokken?
- Wat is uw ervaring in het Vlaamse adoptielandschap?
- Wat zijn uw ervaringen betreffende het verloop van adoptieprocessen? Wat kunt u vertellen omtrent good practices die u ervaren heeft? Belangrijke elementen in een goed verloop?
- Wat zijn mogelijke knelpunten binnen adoptieprocessen? Wat is uw ervaring met wat er misloopt? (voor na tijdens) Waarvan zijn deze afhankelijk?
Heeft u ervaring met wanpraktijken? Wat precies liep er fout?
- Vroeger vs. nu? Ziet u een evolutie doorheen de tijd?
Verschillende landen?
Betrokkenheid van Belgische diensten?
- Welke impact hebben misstanden op u binnen uw werkpositie? En op de directe betrokkenen?
- Wie zijn mogelijke verantwoordelijken en belanghebbenden?
- Welke aanpassingen naar de toekomst zijn mogelijk?
Op welke manier kunnen wanpraktijken verholpen worden? Aanbevelingen naar de toekomst?
Aanbevelingen naar wanpraktijken in het verleden? Rond erkenning?
- Wat kan er nog gebeuren betreffende de wanpraktijken die reeds gebeurden? Naar betrokkenen toe?

Bijlage B: overzicht stakeholders werkveld anoniem

Geïnterviewde stakeholders

Respondent werkzaam bij	Datum uitnodiging	Aard van respons	Datum interview	Duur interview
Adoptiediensten	Individuele uitnodiging naar 3 diensten op 3/11/2020	Positieve respons maar op vraag van respondenten een gezamenlijk gesprek	23/11/20	02:04:32
Beleidsorgaan van de Vlaamse overheid	uitnodiging op 3/11/2020	Positieve respons	20/11/20	01:36:10
Beleidsorgaan van de Vlaamse overheid	uitnodiging op 3/11/2020	Positieve respons	23/11/20	01:26:14
Beleidsorgaan van de federale overheid	uitnodiging op 3/11/2020	Positieve respons	17/12/20	01:00:49
Dienst voor maatschappelijk onderzoek	uitnodiging op 3/11/2020	Positieve respons	7/12/20	01:24:26
Beleidsorgaan van de Vlaamse overheid	uitnodiging op 3/11/2020	Positieve respons	1/12/20	01:20:22
Nazorg	uitnodiging op 3/11/2020	Positieve respons	26/11/20	01:31:43
Beleidsorgaan van de Vlaamse overheid	uitnodiging op 3/11/2020	Positieve respons	25/11/20	49:27
Beleidsorgaan van de Vlaamse overheid	uitnodiging op 3/11/2020	Positieve respons	4/12/20	49:23
Nazorg	uitnodiging op 3/11/2020	Positieve respons	9/12/20	43:15
Beleidsorgaan van de Vlaamse overheid	uitnodiging op 3/11/2020	Positieve respons	17/11/20	02:21:51
Vrijwillig betrokkenen	uitnodiging op 3/12/2020	Positieve respons	14/1/21	01:39:26

Afgewezen/niet gereageerd:

1. Persoon werkzaam bij beleidsorganen van de Vlaamse overheid: op 3/11 uitgenodigd, geweigerd wegens reeds gesprek met collega.
2. Persoon werkzaam bij beleidsorganen van de federale overheid: op 16/11 uitgenodigd, geweigerd.
3. Persoon werkzaam bij beleidsorganen van de federale overheid: op 25/11 uitgenodigd, geweigerd.
4. Persoon werkzaam als onderzoeker: op 1/12 uitgenodigd + reminder, geen respons.
5. Persoon werkzaam bij beleidsorganen van de Vlaamse overheid: op 3/11/2020, uitgenodigd + reminder 18/11/2020, geen respons. Nogmaals reminder via email en telefoon op 7/12/2020, geen respons.